

արտառուց անուն մը զրաժ, աւելի արտառուց տողեր շարած, կարծես Կ. Պոլսոյ բեռնակիրներուն համար զրաժ է: Լաւ պիտի ըլլար եթէ իր զիրքն անուանէր «Պոլսոյ մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» եւ պիտի կարենար «Ծակ կօշիկներով... զրպանը պարապ «ճամբայ ելլել Գումֆափուի Պէհրամ չառու Սոքաթ թիւ 355-ն եւ թափառել» իր քերթուածներուն նիւթ հաւաքելու, սիրած փողոցներէն:

Գրքին անունը «Իմ մասին» զրաժ է, բայց դաւաճանած է իր վերնագրին եւ անձամբ դացած է «Լուէն քերուրտող կընտը կոնակը զիտելու», «Փորն ողջապուրոզ սրունքներ» տեսնելու, «Բիւրտ Զրոյին այցելութեան», «Պորտէն միզող շուքեաներ» ուն վրայ հիանալու, «Խերն անիծեմ»:

Պ. Գարակէօղեան խակապէս խելքէզ փշածը զրաժ եւ. «Խերն անիծեմ»:

Ինչո՞ւ երբեմնի փառաւոր Կ. Պոլիսը, մեր հայկական դաւաճանքը, ուր այնքան զեղեցիկ եւ արժէքաւոր հեղինակներ կը ծաղկէին, Պէշիկթաշեանէն Վարուժան, հիմա դարձած է ցաւազար եւ խանդարուած միտքերու օճախ:

Ուսկի՞ց ներշնչուած են Գարակէօղեան եւ իր նման Լուսնամբաները. միթէ եկած են մեր դրականութեան աղնիւ անդամ տանը կոխկոտելու: Ինչո՞ւ թուրքերէն չեն զրեր, թերեւս անատուրցի բեռնակիրները համ առնեն:

Պ. Վարդերես Գարակէօղեան յաջողեր է ըլլալ արտառուց. «Իր խելքը փշեր է» սարէն ձորէն», «Քառասուն սարէ» քառասուն ձորէ: «Այլասերում» քերթուած մը ունի, էջ 11, ուր կը բնորոշէ ինքզինք. «Յից է քիթս (չառ բարի) եւս զերբուկ»:

Պատկերներ հանել կ'ուզեմ
հաց բսեմ - չէ
կօշիկ բսեմ - չէ
հալուստ բսեմ - ան ալ չէ:
Ուրեմն ոչինչ է: Բարեկենդանի խորակէօղ խաղցնող է:

* * *

ԳՈՐԾԻՍ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ - Գրեց Հ. Գալուստեան: Իսթանպուլ, տպ. Լեւոն, 1962, էջ 78:

Գրքի վերնագրի մասին բան մը չըսենք, մէջը նայինք: 1938-ին սկսեալ պարբերաբար զրուած ստանաւորներու հաւաքածոյ մ'է: Հեղինակը բանաստեղծ չէ, այլ սովորական վարժապետ մը, որ պատահարաւ զրի առած է կեանքի ճամբուն վրայ հանգիւյթածները:

Մի՛ փնտռէք խորք, ոճ կամ զեղարուեստական ճաշակ եւ զարգացած հայերէն մը: Պոլսոյ պառանքներու լեզուն կը զործածէ եւ անոնց տրամաբանութիւնը փոխ առած է, 43 ստանաւորներ զրելու, քսաներկու տարուան մէջ:

Ինքն ալ կը հետեւի Կ. Պոլսոյ արտառուց արդիականութեան. չեմ զիտեր թէ ո՞ր է հիմնադիրը. բայց կը կարգամ թէ ամէնքն ալ բառերու հակասութեան, կրկնութեան եւ թանձր իրապաշտութեան հետեւող են, ապաղապաշտ, բայց ոչ զեղարուեստական մերձեցումով. հետիոտն կը քալեն, կը ջանան բնական ըլլալ, կ'իշխան տափակութեան մէջ: Կը ջանան մարդ ըլլալ՝ առանց հողի եւ երեւակայութեան:

Պ. Հ. Գալուստեան վարժապետ է, թերեւս թուարանութեան ուսուցիչ, որ պաշտպանութեան քերթուած մ' ունի «Թիւերը»: Բաւական թիւով ստանաւորներ նուիրած է զպրոցական կեանքին, բոլորն ալ հաշիւով եւ աջ ու ձախ զըրուած:

Աջ վաղես՝ ձախ չես հասնիր,
ձախ վաղես՝ աջ չես հասնիր.
մինակ աջով ի՞նչպէս կ'ապրիս
մինակ ձախով ի՞նչպէս կ'ապրիս:

Եւ եղաւ խոր բանաստեղծութիւն:

* * *

ԱՐՄԻՈՒՆ ՏԱԿ - Գրեց Արսէն Ճանեան: Իսթանպուլ, 1962, էջ 77:

Բանաստեղծութեան զիրք մ'է որուն 77 էջերուն երեք քառորդը պարապ են, սպի-

տակ թուղթ եւ չորուած զեղեցիկ պարապութիւններ:

Ճանեան իր քնարով քիչ մը կը մօտենայ մեր աշխարհին. զգացում եւ ծաղիկներ ունի: Պատկերներ են՝ հողին ու սիրոյ հանդէպ, կարօտի հանդէպ. փոքրիկ մտածութիւններ՝ առօրեայ կեանքին վրայ. բայց արդի պոլսական, ինքն ալ մարմաջ ունի քիչ մը արտառուց ըլլալու, պատկերներ չինելու՝ առանց ընտրութեան, բառեր զործածելու առանց դասական հայերէնի, կարծես թէ այս մարդիկն երբեք զիրք չեն կարգացած, չեն զարգացած, այլ քեցած են Թուրքիոյ աբեւուն տակ, ինչպէս զեղջուկ մը: Գեղեցիկը տղեկէն զանազանելու կարողութիւն կը պակսի. զգացումը, սէրը հասարակ են, հրապուրիչ հանդերձանք չունին: Բոլորովին զուրկ է ածականներէ եւ աղուոր պատկերներէ:

Նայեցէք «Սէր ու կարօտ կը բռնանիմ» քերթուածը.

..... Սիրտս քեզի է կապուած
Գուցէ լուծես, դուցէ մարսես դուն ամէն տարր
Ստամոքսիդ մէջ անողոր, դարաւոր...
Ես չեմ փոխը քու մզլոտած ծոցիդ մէջ...

Մէկն է որ կ'ուզէ սիրել ինչ որ զեղեցիկ է, բայց իր սէրն արտայայտել չի զիտեր նուրբ եւ զգայուն բանաստեղծութեամբ, կը զիմէ տարօրինակութիւններու, որոնք զինքը անկումի եւ մոռացութեան պիտի տանին:

* * *

ՆԵՐՇՆՁՄԱՆ ՊԱՀԵՐ - Ա. Գիրք - Գրեց Զօրայ Ս. Գասապեան: Պէյրութ, Տպ. Տօնիկեան, 1962, էջ 86:

Երկար տարիներու հունձք, թերեւս 1890-էն սկսեալ, որ այժմ Ներշնչման պահեր հատորին Ա. զերբը կը կազմէ: Ժամանակը նշանակութիւն չունի, եթէ հեղինակն օժտուած բանաստեղծ մ'ըլլայ. բայց Զ. Գասապեան աւելի հայերենասէր

* * *

է քան թէ որակաւոր բանաստեղծ. չի բաւեր եթէ բարեկամներ զինքը քաջալերած են հրատարակելու իր հունձքը. պէտք էր զայն զեղեցիկացնել, ողբերկ թարմ ներշնչումով, բանաստեղծութիւն զրել, ոչ թէ ստանաւոր պատմութիւն:

Իր զլխաւոր նիւթերը կազմեր են անձնական յիշատակներ, ջարդերու եւ տարազութեան նկարագրութիւններ. իրր բնտանեկան յուշամատեան, շատ յարգելի է. բայց կը խորհիմ թէ Պ. Գասապեան երբեք յաւակնութիւնը պիտի չունենայ մնայուն բանաստեղծ մ'ըլլալու:

Իր ոճը ծանր է, բառերը եւ հայերէնը շատ հին, կը պակսի քաղցր եւ ձկուն լեզուն: Պէտք է զոյն, պատկեր եւ խորք զնել, սովորական կերպով արտայայտուելը հաճելի չէ քերթուածներու մէջ: Բանաստեղծութիւնն աստուածային զեղեցկութիւն եւ լեզու ունի, որ անպայման մարդկային մտքի սովորական մակարդակէն պէտք է շատ վեր ըլլայ: Պ. Գասապեան շատ թերի է նաեւ իր քերթողական արուեստով:

Կը բաւէ տուն մը իրը նմոյժ՝ ընթերցողին դադափար մը տալու համար այս պատուական հայուն Ներշնչման Պահերէն:

ՈՐԻՊ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

.....
Կանգ առ այլեւս, ողիւ Հայոց, մինչեւ ջերմին
Շունչէդ տաքնայ, կանդնի մարող աշխարհէն
Հայաստանի, երկիրը մեր նախնիքներու:

Եթէ Պ. Զօրայ Գասապեան զրամ եւ միտք ունի Ներշնչման Պահերուն Բ. զիրքն ալ հրատարակել, լաւ պիտի ըլլայ որ զայն վերստին մշակէ եւ արդիացնէ, թարմ եւ բուրաւէտ ծաղիկներու փունջ մը մեր սեղաններուն վրան դնելու համար:

* * *

ԱՆՁՐԵՒԻ ԿԱԹՈՒԼԻՆԵՐ – Գրեց Օճնիկ Կիւլ-
մէզեան: Խաբանապոլ, 1962, էջ 30:

Հեղինակն իր վտիտ հատորի կողքին
չորրորդ էջին վրայ յայտարարում է թէ
երկու արձակ բանաստեղծութիւններ ար-
դէն հրապարակ հանած է, եւ այս երրորդ
գիրքն է որ հանրութեան կը ներկայացնէ.
ուրեմն պէտք է ընդունիլ արդէն բաւա-
կան յառաջացած մէկը՝ գրականութեան
մէջ: Բայց այդպէս չէ. թեթեւ գրող մըն
է, կեանքէն դեռ շատ քիչ բան հասկցեր է:

Արձակագիր է. 30 էջով հատոր մը եւ
տասնընթորս վերնագրեր, տասնընթորս պա-
տանկան պատկերներ, փոքրիկ մտածու-
թիւններ, ուր սէրն ու զգացումը կը տե-
րապետեն՝ առանց խորքի եւ գեղարուես-
տի: Իրեն կը պակսին հասունութիւն մըտ-
քի, զարգացում եւ հոգեբանութիւն. լոկ
սիրոյ ակնարկներ, չոյանք, խուսափում
եւ սպասում չեն կրնար գրութեան մը
բարձր արժէք տալ, եթէ չունի ուրոյն ոճ,
գեղարուեստ եւ արտայայտուելու շնորհ:

Իր գրածներն ամէն երիտասարդի հա-
մար նոյն զգացումն է եւ նոյն կեանքի
սկիզբը: Կիւլմէզեան մնացեր է սիրոյ գը-
րան առջեւ, սովորական խօսքերու եւ ըզ-
գացումներու արլում մը թեւին տակ, ինչ
որ պիտի կարենար գրել ու խօսիլ ու եւ է
երիտասարդ: Բարեբախտաբար պոլսա-
կան արդի գրողներու արտառուցութեան
ախտէն չէ բռնուած: Լաւ է որ իր փա-
փուկ զգացումներն ու սէրը խորացնէ հո-
գեբանական բարձր մակարդակի մը հա-
ցնելու համար:

ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ – Հարազատ էջեր
– Թարգմ. Յովհաննէս Մարդ: Թեհրան,
1962:

Գրեականութիւնը եւ շատ օգտակար մտածու-
թիւն մը ունեցեր է Յովհաննէս Մարդ,
մեր հասարակութեան ծանօթացնելու օ-
տար գրականութենէն ընտրուած էջեր:
Գոհանը՝ ինչ ազգերու անուանի հեղինակ-
ներու քերթուածներու նմոյշներ են: Հոն
պիտի գտնենք Ափրիկէն եւ Ասիան, Եւ-
րոպան եւ Ամերիկան, ազգեր՝ որոնց գրա-
կանութեան մասին զազաւար չունէինք.
թէպէտ շատ քիչ նմոյշներ, մէկ կամ եր-
կու հատ, սակայն դէժ կը գիտնանք թէ
Ուղբեկտան, Ուղմուրտիա, Նիգերիա
աշխարհներ կան, որ որակաւոր հեղի-
նակներ ունին:

Բացի Իրանի հեղինակներէն, թարգմա-
նիչը ուստի չէ լեզուէն հայացուցեր է
մնացած հեղինակները: Դիւրին, ըմբռ-
նելի, պարզ եւ լաւ թարգմանած է. մա-
նուկ մըն ալ կրնայ հասկնալ:

Եթէ Յովհաննէս Մարդ կարելիութիւն
ունենար շարունակել նման թարգմանու-
թիւններ, մեծ ծառայութիւն պիտի մա-
տուցանէր մեր մտաւորական զարգացու-
մին: Այս 146 էջնոյ փոքրիկ գիրքն իսկ
իր գերը պիտի կատարէ, եւ ես մեծ հե-
տաքրքրութեամբ կարգացի. թերեւս ինծի
պէս ուրիշներ ալ նոյն զգացումն ունե-
ցած են:

Հ. Վ. Յ.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳԵՐՊԾ. Հ. ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ԿՈԳԵԱՆԻ

Հայ Կթղ. Նուիրապետութիւնը, Վիեննայի
Միսիթարեան Միարանութիւնը, ինչպէս նաեւ հա-
յադիտական աշխարհը՝ դառն եւ ծանր սուղ մը
ունեցան Գերպ. Հ. Սահակ Եպս. Կոգեանի յե-
ղակարծ մահով, որ անդի ունեցաւ 1963ի Ապրի-
լի առաջին օրը, Հոսի մէջ:

Գերպ. Հ. Սահակ Եպս. Կոգեան ծնած էր
Ախալցխայ, 1895ի Փետրուար 26ին: Հայրը մեծա-
սանամեայ, կու գար Վիեննա: 1912ին կ'անդա-
մակցէր Միարանութեան՝ ուխտելով: 1917ին կը
ձեռնադրուէր կուսակրօն քահանայ: 1921ին կը
ստակուէր համալսարանի «սոստաճարանութեան
վարդապետ»ի բարձր վկայականով: Այնուհետեւ
կը վարէր պաշտօններ նախ վանքին մէջ. փոխ-ան-
դէն վանքի ժառանգաւորաց վարժարանին, ուսու-
ցիչ, օգնական-աշխատակից «Հանդէս ամսօրեայ»
ուսումնաթերթին: 1925ին կ'անցնէր Ախալցխա,
իրբ ժողովրդապետ: 1926ին գինք կը գտնենք Պո-
լիս. արդէն համբաւ ելած է փայլուն քարոզիչի:
1927ին կը գրկուէր Փլովաի (Պուլխարի), ուր
կը բանար Միսիթարեան միջնակարգ վարժարան
մը: 1930ին կ'անուանուէր Առաքելական Կառավա-
րիչ Ռեւմանիոյ կաթողիկէ Հայոց: Կրկին ու կըր-
կին հրաժարելով արտաքին փառքէ, Ս. Եկե-
ղեցոյ ծառայելու համար՝ իրրեւ Միսիթարեան
պարզ կրօնաւոր մը, 1939ին կ'անցնէր Պոսթոն,
հոն բանալու Միսիթարեան առաքելական կայան
մը, ստանձնելով կաթողիկէ հայերուն հովուու-
թիւնը: Կը յաջողէր հիմնել քահանայատուն մը
իր մատուռով, Ուոթերթթուոնի մէջ: 1950ին,
կ'անուանուէր Տիագոստուր Եպիսկոպոս Կոմանա-
յի: 1951ի Փետր. 22ին կ'օծուէր Եպիսկոպոս, եւ
իսկոյն կ'անցնէր Պէյրութ, իր նոր առաքելա-
վայրը:

Հանդուցեալը, ինչպէս ծանօթ է ամէնուն,
կարկառուն գէմքերէն մէկն էր Հայ Կաթողիկէ
Նուիրապետութեան, եւ 1951էն ի վեր կը գտնուէր
Պէյրութ, իրրեւ Պատրիարքական փոխանորդ նոյն-
տեղի թեմին եւ օգնական՝ Վսեմ. Միք. Գրիգոր
Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Կաթողիկոս-Պատրիար-
քին: Հոն էր որ իր առաքելական, անխնայ վա-
սակով, հոգեւորն քարոզներով, այցելութիւննե-

րով եւ հրատարակութիւններով՝ կեանք եւ աւելն
գրած էր հայադիներու սրտին մէջ, սիրոյ ջահ
մը վառած էր ընտանեկան ակութիւնէն ներս,
խանդավառութիւն ու ներշնչում բերած էր հա-
յադանդունտին մէջ: Կիրակնօրեայ, Մեծ Պահքի
կամ Մայիսեան քարոզները, մանաւանդ Ապրիլեան
սպասունի իր կրակոտ ոգեկոչումները, կարճէք
դեռ կ'արժանանային ուժգին, մինչ իր սիրտը դա-
ղած էր բարախելէ, անեղծ ու բարի յիշատակ մը
թողլով հոգիներու խորը:

Վիեննայի Միսիթարեան Ուխտին համար ալ
ուժգին էր հարուածը, որովհետեւ կը կորսնցնէր
իր բազմալստատի գաւառներէն մէկը, որ Աւե-
տարանի ոգիով աւուրն, կրօնի եւ ազգութեան
դոյզ զաղափարականները ներգաշակուէին ի մի
ձուլած, ինքզինքը ամբողջ նուիրած էր Ս. Եկե-
ղեցոյ ծառայութեան, Հայ ազգին պայծառու-
թեան, Միարանութեան հաստատութեան: Բազմա-
թիւ պաշտօններով, գրական կամ առաքելական
մարզերու մէջ, բերած էր իր լաւագոյն տուրքը՝